

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové, soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Tomáše Lichovníka o ústavní stížnosti stěžovatelky **M. N.**, t. č. ve Věznici Brno, zastoupené JUDr. Hugem Hubeným, advokátem, se sídlem Běhounská 4/20, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 27. července 2023, č. j. 7 To 220/2023-47, a výroku II. usnesení Městského soudu v Brně ze dne 14. června 2023, č. j. 1 Nt 20/2022-36, za účasti **Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně**, jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 27. července 2023, č. j. 7 To 220/2023-47, a výrokem II usnesení Městského soudu v Brně ze dne 14. června 2023, č. j. 1 Nt 20/2022-36, bylo porušeno ústavní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 27. července 2023, č. j. 7 To 220/2023-47, a výrok II usnesení Městského soudu v Brně ze dne 14. června 2023, č. j. 1 Nt 20/2022-36, se ruší.

Odůvodnění:

I.

Vymezení předmětu řízení

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví

uvedených rozhodnutí obecných soudů s tím, že jimi došlo k porušení jejich ústavních práv vyplývajících z čl. 8 a čl. 36 až čl. 40 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 5 a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Napadenými rozhodnutími soudy zamítly stěžovatelčinu žádost o zahazení jejího staršího odsouzení k trestu odnětí svobody, který nebyl po dobu 11 let vykonán z důvodu opomenutí soudu.

II.

Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

3. Z ústavní stížnosti, spisu Obvodního soudu pro Prahu 6 (dále jen „obvodní soud“), sp. zn. 16 PP 13/2007, a spisů Městského soudu v Brně (dále jen „městský soud“), sp. zn. 10 T 205/2001 a sp. zn. 1 Nt 20/2022, zjistil Ústavní soud následující relevantní skutečnosti.

4. Stěžovatelka byla rozsudkem městského soudu ze dne 27. 1. 2005, č. j. 10 T 205/2001-996, uznána vinnou ze spáchání trestného činu podvodu podle § 250 odst. 1 a 3 písm. b) tehdy účinného trestního zákona. Podstata trestné činnosti spočívala v tom, že od října 1997 do března 1998 stěžovatelka (v té době ve věku 20 let) s dalšími obžalovanými uzavřela 38 leasingových smluv na různé elektronické zboží s úmyslem nehradit dohodnuté splátky a zboží prodat v zastavárnách. Soud stěžovatelce uložil trest odnětí svobody v trvání 5,5 roku. Kromě uvedeného jednání soud ukládal trest rovněž za trestný čin krádeže, projednaný městským soudem pod sp. zn. 7 T 203/2001, a trestný čin krádeže a poškozování cizí věci, projednaný Krajským soudem v Hradci Králové pod sp. zn. 7 T 19/2002 (zhruba dvě desítky pokusů a dokonaných krádeží automobilů po jejich násilném otevření). Dne 3. 7. 2005 stěžovatelka začala uvedený trest vykonávat.

5. Dne 8. 1. 2007 požádala stěžovatelka o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, svou žádost odůvodnila možností pečovat o své nezletilé děti. Při hodnocení odsouzené dospěla vězeňská služba k závěru, že stěžovatelka účel trestu plní a její pobyt ve věznici je bezproblémový. Obvodní soud zjistil, že stěžovatelka splácí náhradu škody a nad trestnou činností vyjádřila lítost, a proto její žádosti navrhl vyhovět i státní zástupce. Soud tedy stěžovatelku podmíněně propustil, stanovil jí zkušební dobu v délce pěti let a uložil jí povinnost nahradit podle svých sil škodu, kterou trestným činem způsobila (viz usnesení obvodního soudu ze dne 1. 6. 2007, sp. zn. 16 PP 13/2007).

6. Dne 8. 6. 2010 byla stěžovatelka rozsudkem Okresního soudu v Hodoníně uznána vinnou ze spáchání přečinu krádeže, jehož se dopustila tak, že dva měsíce předtím odcizila poškozené stříbrné šperky v hodnotě 2 550 Kč poté, co se po ní neúspěšně domáhala zaplacení neznámého dluhu. Za to soud stěžovatelku odsoudil k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 6 měsíců.

7. Dne 23. 11. 2010 tentýž okresní soud uznal stěžovatelku vinnou ze spáchání přečinu ohrožování výchovy dítěte. Toho se dopustila tak, že umožnila vést svému nezletilému synovi zahálčivý život a neposílala jej do školy, což navíc odmítala řešit s příslušnými orgány veřejné moci. Za to soud stěžovatelku odsoudil k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 10 měsíců.

8. Po veřejném zasedání za účasti stěžovatelky (t. č. ve výkonu trestu) rozhodl obvodní soud dne 26. 9. 2011 (usnesením č. j. 16 PP 13/2007-120), že stěžovatelka vykoná zbytek trestu odnětí svobody v trvání 918 dnů, uloženého jí městským soudem ve věci sp. zn. 10 T 205/2001. Stížnost proti usnesení obvodního soudu zamítl Městský soud v Praze pro opožděnost.

9. K výkonu uvedeného trestu však nedošlo. Informace o jeho nařízení nebyla zaslána městskému soudu, který byl příslušný nařídit výkon trestu, a nebyla ani zaznamenána v rejstříku trestů. Stěžovatelka tedy nebyla vyzvána k nástupu výkonu trestu. Stěžovatelka byla následně ve výkonu trestu odnětí svobody od 27. 10. 2011 do 29. 11. 2012 (za výše uvedenou jinou trestnou činnost) a posléze od 24. 4. 2015 do 9. 12. 2016 [za spáchání blíže nespecifikovaných skutků podle § 283 odst. 1 trestního zákoníku a § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku].

10. Dne 12. 10. 2022 podala stěžovatelka žádost o zahlazení blíže nespecifikovaných odsouzení. Nahlédnutím do rejstříku trestů městský soud zjistil, že ve věci sp. zn. 10 T 205/2001 není zaznamenán výkon trestu. Přípisem ze dne 30. 11. 2022 tedy požádal obvodní soud o stanovisko k věci, neboť je namístě „vyjádřit pochybnost“, že výkon trestu byl promlčen. Obvodní soud ve svém přípisu ze dne 13. 12. 2022 informoval městský soud, že dne 27. 10. 2011 nabylo právní moci rozhodnutí, podle něž má stěžovatelka vykonat zbytek trestu odnětí svobody v trvání 918 dnů. Avšak „z nezjištěného důvodu“ nedošlo k informování městského soudu a rejstříku trestů, kde uvedené rozhodnutí není dodnes zaznamenáno. Ohledně otázky promlčení výkonu trestu vyjádřil obvodní soud názor, že desetiletá promlčecí doba, která počala běžet dne 27. 10. 2011, uplyne dne 17. 7. 2024, neboť stěžovatelka byla v mezidobí ve výkonu trestu, což je skutečnost, která staví běh promlčecí doby.

11. Městský soud se s názorem obvodního soudu ztotožnil, což stěžovatelce sdělil dopisem ze dne 24. 2. 2023. Dne 3. 3. 2023 zaslal městský soud stěžovatelce výzvu k nastoupení k trestu (č. j. 10 T 205/2001-1335), a to nejpozději do 11. 4. 2023. Listinu se však stěžovatelce nepodařilo doručit. Dne 27. 3. 2023 proto městský soud požádal o součinnost Policii České republiky, která jej 7. 4. 2023 informovala, že stěžovatelku na uvedené adrese není možné kontaktovat (odstěhovala se zhruba před 15 lety). Dne 21. 4. 2023 vydal městský soud policii příkaz k dodání stěžovatelky do výkonu trestu. Dne 25. 4. 2023 policie vyhlásila po stěžovatelce pátrání a následujícího dne byla hlídkou vypátrána a dodána do věznice, v níž se nacházela i v době podání ústavní stížnosti.

12. Následně městský soud vydal v záhlaví uvedené usnesení, kterým zahladil odsouzení ze čtyř v usnesení vyjmenovaných rozhodnutí (výrok I) a dále zamítl zahlazení stěžovatelčina odsouzení z výše uvedeného rozsudku městského soudu (ústavní stížností napadený výrok II). Uvedené odsouzení nelze podle městského soudu zahladit, neboť není splněna základní podmínka, kterou je výkon, prominutí nebo promlčení trestu. Ten stěžovatelka vykonává v současné době.

13. Proti usnesení městského soudu podala stěžovatelka stížnost, kterou Krajský soud v Brně (dále jen „krajský soud“) napadeným usnesením zamítl. Usnesení z roku 2011, kterými bylo rozhodnuto, že stěžovatelka vykoná zbytek trestu odnětí svobody (918 dnů), nebyla vlivem pochybení doručena městskému soudu, a ten tudíž nemohl stěžovatelce nařídit výkon trestu. K nápravě došlo až dne 1. 2. 2023. K promlčení uvedeného trestu by podle krajského soudu došlo po deseti letech, což by v dané věci bylo dne 27. 10. 2021,

avšak do této doby se nezapočítává období, po které byla stěžovatelka ve výkonu trestu odnětí svobody (od 31. 7. 2011 do 29. 11. 2012 a od 24. 4. 2015 do 9. 12. 2016). K promlčení trestu tedy nedošlo a navíc stěžovatelka v mezidobí výkon trestu nastoupila. Krajský soud se neztotožnil s námitkou, že délka promlčecí doby by se měla určit podle délky zbývajících trestu.

II.

Argumentace stěžovatelky

14. Stěžovatelka namítá, že závěr o nezahazení odsouzení je důsledkem nedbalosti státních orgánů, což sám městský soud ve spise uznal. Soudy se nejen opomněly interně informovat o rozhodnutí o výkonu zbytku trestu, ale tuto skutečnost nezanesly ani do rejstříku trestů. Danou skutečnost nelze dávat za vinu stěžovatelce, neboť se v mezidobí dvakrát nacházela ve výkonu trestu, a tedy v moci státních orgánů, které se měly mimo jiné zabývat stěžovatelčinou trestní minulostí.

15. Paradoxním podnětem k nápravě byla iniciativa stěžovatelky, která se po dlouhodobém vedení řádného života rozhodla požádat o zahazení trestní minulosti. Stěžovatelka nejen neporušovala normy trestního práva, nýbrž úspěšně plnila povinnosti insolvenčního řízení. Namísto zahazení odsouzení byla stěžovatelka odvezena do výkonu trestu, ačkoliv mohla legitimně očekávat, že k němu již nemůže dojít (stěžovatelka se domnívala, že z důvodu aplikace amnestie prezidenta republiky), neboť by musel být nařízen nejpozději při posledním předchozím odsouzení. Takový postup stěžovatelka hodnotí jako porušení principu zákazu sebeobviňování.

16. Dále postup soudů nezohledňuje princip nápravy odsouzených jako hlavního cíle každého trestu, neboť nejpozději v roce 2016 (poslední stěžovatelčin výkon trestu) byla její náprava dokončena. Soudy zvolené řešení však odpovídá zastaralému modelu punitivní justice, jejímž hlavním cílem je pomsta za spáchaný čin. Výkon 18 let starého trestu (nařízeného před 12 lety) nemůže odsouzeného povzbudit k nápravě a snaze začlenit se do společnosti (nařízený výkon trestu stěžovatelce znemožňuje trvalé udržení bydlení, zaměstnání, budování vztahů apod.). Jakýkoliv účel trestu s takovým časovým odstupem klesá na významu. Soudy postupovaly v rozporu se závěry nálezu ze dne 29. 8. 2005, sp. zn. IV. ÚS 144/05.

17. Překotným zadržením a dodáním do výkonu trestu bylo rovněž stěžovatelce znemožněno se k věci vyjádřit. Navíc podle zákona mají být starší tresty vykonány před pozdějšími. Stěžovatelka trvá na tom, že výkon trestu byl již promlčen. Podle jejího názoru je třeba odmítnout závěr soudů, že by trest odnětí svobody nebylo možné vykonat pro průběh výkonu jiného trestu odnětí svobody. Příčina, proč se tak v jejím případě nestalo, leží jinde, a sice v pochybení soudů. Ty měly nyní postupovat v souladu se zásadou *in dubio pro libertate*. Soudy měly navíc zohlednit, že stěžovatelce byl nařízen pouze výkon zbytku trestu 918 dnů, a nikoliv původního celého trestu. Promlčecí doba výkonu trestu je proto pětiletá, nikoliv desetiletá. To lépe odpovídá účelu institutu promlčení trestu. Vykonaný trest se již nemůže promlčet.

III.**Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatele**

18. Ústavní soud si pro posouzení věci vyžádal i vyjádření městského a krajského soudu.
19. Krajský soud pouze odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí. Městský soud uvedl, že vše podstatné je uvedeno v zaslaném spise. Nařízení výkonu trestu provedlo jiné trestní oddělení.
20. Vzhledem k tomu, že vyjádření obou účastníků nepřinesla nic nového, nezasílal je stěžovatel stěžovatelce na vědomí a k případné replice.

IV.**Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem**

21. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

V.**Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti**

22. Ústavní soud posoudil všechny výše uvedené okolnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.
23. Stěžovatelka se v ústavní stížnosti domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, přičemž Ústavní soud je zásadně vázán petitem ústavní stížnosti [srov. např. náleze ze dne 29. 11. 1994, sp. zn. I. ÚS 89/94 (N 58/2 SbNU 151), náleze ze dne 4. 4. 2007, sp. zn. I. ÚS 236/05 (N 59/45 SbNU 23), nebo náleze ze dne 3. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 2396/13 (N 53/73 SbNU 69); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz/>], a není možné, aby svým výrokem „vykročil“ z předmětu řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí.
24. Soudy napadenými rozhodnutími zamítly stěžovatelčinu žádost o zahlazení jejich předchozích odsouzení, přičemž sporným se stalo pouze zahlazení odsouzení ve věci vedené městským soudem pod sp. zn. 10 T 205/2001.
25. Zahlazením dochází k odstranění hlavních právních důsledků odsouzení. Prostřednictvím soudního rozhodnutí tak odsouzený nabývá znovu trestněprávní bezúhonnost. Konečným smyslem tohoto institutu je bezpečný návrat „rovnoprávného“ odsouzeného do společnosti.
26. Ustanovení § 105 odst. 1 trestního zákoníku upravuje tzv. obligatorní zahlazení. Soud odsouzení musí zahladit „*vedl-li odsouzený po výkonu nebo prominutí trestu anebo*

po promlčení jeho výkonu řádný život nepřetržitě po dobu nejméně (...)“, po čemž v zákoně následují odstupňované časové úseky podle závažnosti uloženého trestu. V případě stěžovatelky, odsouzené k trestu odnětí svobody v trvání 5,5 roku, je tato doba desetiletá [§ 105 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku]. Rozhoduje-li soud o zahlazení odsouzení, zkoumá v první řadě skutečnost, zda uložený trest byl vykonán, prominut nebo promlčen. V dané věci je zřejmé, že stěžovatelka trest nevykonala a ani jí nebyl prominut. Stěžovatelka je však toho názoru, že výkon trestu byl promlčen. Ústavní soud se tedy dále zaměřil na způsob, jakým se soudy s touto otázkou vypořádaly.

27. Nejprve považuje Ústavní soud za vhodné se vypořádat s otázkou, zda si může soud rozhodující o zahlazení odsouzení sám posoudit naplnění podmínek promlčení výkonu trestu odnětí svobody. Nebylo-li ve věci stěžovatelky vydáno rozhodnutí ve zvláštním řízení o promlčení výkonu trestu podle § 350m trestního řádu, nebrání samotné zakotvení takového řízení do trestního řádu tomu, aby soud rozhodující o zahlazení autonomně posoudil promlčení výkonu trestu jako předběžnou otázku podle § 9 odst. 1 trestního řádu. Podle Ústavního soudu není rozhodnutí podle § 350m trestního řádu konstitutivním rozhodnutím, neboť překážka výkonu trestu nastane samotným uplynutím zákonem stanovené doby, nikoliv až soudním rozhodnutím. Zda uvedená skutečnost nastala, může tedy jako předběžnou otázku pro účely jiného řízení posoudit i jiný orgán činný v trestním řízení. Ostatně krajský soud v napadeném rozhodnutí dospěl k autonomnímu závěru, že výkon trestu nebyl promlčen (srov. str. 2 usnesení). Oslabená není v takové situaci ani ochrana veřejného zájmu, neboť usnesení o (ne)zahlazení odsouzení se zasílá i příslušnému státnímu zastupitelství. Důvody pro opačný závěr nelze podle Ústavního soudu shledat ani v důvodové zprávě k návrhu novely trestního řádu zákonem č. 459/2011 Sb. Z ní vyplývá, že účelem zakotvení zvláštního druhu řízení podle § 350m trestního řádu (v návrhu jde o § 350k) je sjednocení postupu soudů, neboť v praxi někteří soudci rozhodují o promlčení zvláštním usnesením a někteří pouze vydají úřední záznam (srov. část K bodu 96 na str. 73 důvodové návrhu dostupného na: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=335&CTI=0>).

28. Institut promlčení výkonu trestu vtělil zákonodárce především do § 94 trestního zákoníku, podle kterého platí, že:

- (1) *Uložený trest nelze vykonat po uplynutí promlčecí doby, jež činí a) třicet let, jde-li o odsouzení k výjimečnému trestu, b) dvacet let, jde-li o odsouzení k trestu odnětí svobody převyšujícímu deset let, c) deset let, jde-li o odsouzení k trestu odnětí svobody nejméně na pět let, d) pět let při odsouzení k jinému trestu.*
- (2) *Promlčecí doba počíná právní mocí rozsudku a při podmíněném odsouzení nebo podmíněném propuštění právní mocí rozhodnutí, že se trest vykoná.*
- (3) *Do promlčecí doby se nezapočítává doba, po kterou nebylo možno trest vykonat proto, že se odsouzený zdržoval v cizině, vykonával ochranné léčení ústavní nebo zabezpečovací detenci nebo byl na něm vykonáván jiný trest odnětí svobody. Pokud jde o peněžitý trest, zákaz činnosti, zákaz držení a chovu zvířat, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a vyhoštění, do promlčecí doby se nezapočítává též doba, po kterou byl na odsouzeném vykonáván trest odnětí svobody, a jde-li o trest vyhoštění, doba, po kterou byl výkon tohoto trestu přerušen.*

29. Soudy v napadených rozhodnutích dospěly k závěru, že promlčecí doba výkonu předmětného trestu počala běžet dne 27. 10. 2011, byla desetiletá a do jejího běhu se nezapočítává doba, v níž stěžovatelka vykonávala jiný trest odnětí svobody. Zatímco první z uvedených závěrů je v dané věci nesporný, následné dva závěry vykazují podle Ústavního soudu ústavněprávní nedostatky.

VI.

Stavení běhu promlčecí doby

30. Jde-li o otázku stavení běhu promlčecí doby, je Ústavní soud toho názoru, že stručný závěr krajského soudu (stejně jako názor obvodního soudu v přípisu na č. I. 1318 a názor městského soudu na č. I. 1332) nemůže obstát. Soudy bez podrobnějšího odůvodnění zřejmě vyšly z pouhé skutečnosti výkonu jiného trestu odnětí svobody jakožto překážky běhu promlčecí doby. S takto formalistickým výkladem § 94 odst. 3 trestního zákoníku se však Ústavní soud neztotožňuje.

31. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůraznil, že neudržitelným momentem používání práva je aplikace vycházející pouze z jeho jazykového výkladu. Jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu [srov. např. náleze ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97 (N 163/9 SbNU 399; 30/1998 Sb.)].

32. Zákon ke stavení promlčecí doby v § 94 odst. 3 trestního zákoníku uvádí, že **„do promlčecí doby se nezapočítává doba, po kterou nebylo možno trest vykonat proto, že se odsouzený zdržoval v cizině, vykonával ochranné léčení ústavní nebo zabezpečovací detenci nebo byl na něm vykonáván jiný trest odnětí svobody“**. K pochopení a řádné aplikaci tohoto ustanovení je podle názoru Ústavního soudu třeba vyjít ze smyslu institutu promlčení výkonu trestu jako takového.

33. Institut promlčení výkonu trestu je spjat zejména se zásadou účelnosti trestu. Pouze včasný výkon může vést k naplnění účelu trestu. Promlčení výkonu trestu je založeno na myšlence, že pokud pachatel nespáchal v promlčecí době nový trestný čin, za který zákon stanoví stejný nebo přísnější trest, prokázal, že se napravil, a v takovém případě tedy není výkonu trestu třeba. Naopak pozdější výkon by mohl být až kontraproduktivní (KALVODOVÁ, V. In: ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, komentář k § 94, bod 2). Obdobně se k účelu institutu promlčení výkonu trestu vyjadřuje důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku.

34. Podle judikatury Ústavního soudu je účelem zakotvení promlčení výkonu trestu mimo jiné to, aby se trest nestal jen „*holou represí postrádající přínos jak pro odsouzeného, tak i pro společnost samotnou*“ [viz např. bod 34 nálezu ze dne 11. 6. 2019, sp. zn. II. ÚS 1511/18, nebo usnesení ze dne 27. 8. 2019, sp. zn. II. ÚS 1689/19]. Stanovením promlčecí doby zákonodárce rovněž stimuluje činnost orgánů činných v trestním řízení, které mají zajišťovat naplnění represivních právních aktů a tím posilovat důvěru společnosti v účinnou vymahatelnost práva (obdobně ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. I, § 1-139*. 3. vydání. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2023. str. 735 a 1467). Naopak uplynutím promlčecí doby klesá nejen potřeba ochrany společnosti, nýbrž i uvádění společenských vztahů do souladu se zastaralými právními akty. Logickou a hodnotově pochopitelnou výjimku z takového stavu představuje situace, kdy stát, který

ani v trestním řízení není všemocný, nemůže i přes dostatečnou snahu z důvodu právní nebo faktické překážky zařídit výkon trestu. Platí obecná zásada, že odsouzený nemůže těžit ze svého vyhýbání se trestu, k jehož výkonu podniká státní moc efektivní kroky [srov. např. náleží sp. zn. IV. ÚS 144/05 ze dne 29. 8. 2005 (N 166/38 SbNU 327)]. Typickým příkladem takové situace je pobyt odsouzeného v cizině, a tedy mimo přímý právní dosah českých orgánů činných v trestním řízení. Stejně tak se legitimní zájem na výkonu trestu nesnižuje tam, kde trest není dosud vykonán, resp. nebylo možno jej dosud vykonat, z důvodu výkonu trestu jiného. Tato a další v zákoně vyjmenované skutečnosti způsobují, že se legitimní zájem na výkonu trestu nesnižuje plynutím doby, v níž stát nemůže i přes podnikání konkrétních kroků dosáhnout výkonu trestu. Stavení promlčecí doby je ústavně konformním právním následkem právě takového stavu. Jako vtělení uvedených zásad, včetně nemožnosti naplnění smyslu promlčení, je třeba chápat i interpretované ustanovení § 94 odst. 3 trestního zákoníku.

35. K závěru, že „výkon jiného trestu odnětí svobody“ je bez dalšího a ve všech případech skutečností způsobující stavení promlčecí doby, nelze podle Ústavního soudu dospět ani na základě jazykového výkladu. Naopak nutnost individuálního hodnocení, zda ke stavení promlčecí doby dojde, vyjadřuje podle Ústavního soudu zákon slovním spojením „do promlčecí doby se nezapočítává doba, po kterou nebylo možno trest vykonat proto, že (...)“, které uvozuje následující výčet situací, které mohou bránit výkonu trestu. Citovanou vedlejší větu chápe Ústavní soud právě jako promítnutí výše uvedených zásad, v jejichž duchu dochází působením v zákoně vyjmenovaných skutečností (pobyt v cizině či výkon jiného trestu odnětí svobody) ke stavení běhu promlčecí doby pouze v době „po kterou nebylo možno trest vykonat“. Tím zákonodárce podle Ústavního soudu vyjádřil, že při posuzování běhu promlčecí doby nelze vycházet z prostého zjištění, zda nějaká z uvedených skutečností nastala, nýbrž je třeba individuálně posoudit, jaký vliv měla na možnost výkonu trestu odnětí svobody. Tomu napovídá i znění druhé věty ustanovení § 94 odst. 3 trestního zákoníku, která obdobný text, směřující k individuálnímu posouzení, neobsahuje, neboť je zřejmé, že smysl v ní uvedených trestů nelze z jejich podstaty naplnit, zatímco je odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody.

36. Podle Ústavního soudu tak nelze ani jazykovým výkladem daného ustanovení dospět k přesvědčivému závěru, že by výkon jiného trestu odnětí svobody měl paušálně představovat důvod pro stavení běhu promlčecí doby. Ostatně kdyby tomu tak mělo být, byla by z čistě jazykově logického hlediska uvedená vedlejší věta pro dané ustanovení zcela nadbytečná. Lze tak uzavřít, že při posuzování promlčení výkonu trestu odnětí svobody je třeba posoudit, zda některá z uvedených skutečností představovala faktickou překážku jeho výkonu či nikoliv.

37. Vedle uvedeného jazykového výkladu vyplývá nutnost takového posouzení rovněž z výkladu systematického a teleologického, jak byl nastíněn výše. Zatímco u jiných skutečností vyjmenovaných v § 94 odst. 3 trestního zákoníku (např. pobytu v cizině) lze překážku výkonu trestu zásadně předpokládat, u výkonu jiného trestu odnětí svobody v České republice tomu tak není. Ve věznici je odsouzený plně „v rukou“ domácích orgánů činných v trestním řízení, a to dokonce ve větší míře než na svobodě. Nařízení či provedení výkonu dalšího trestu odnětí svobody v takové situaci zásadně nebrání žádná právní či faktická překážka, jakkoliv nelze zcela vyloučit výjimečné situace způsobující opačný stav (např. v podobě nezvladatelné epidemiologické situace nebo dlouhodobé vzpoury ve věznici). Navíc jak z hlediska práva (srov. např. § 77 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění

pozdějších předpisů), tak z hlediska logického resocializačního působení trestu je záhodno, aby stát donutil odsouzeného vykonat všechny uložené tresty odnětí svobody jako jediný „sečtený“ trest odnětí svobody.

38. K opačnému výkladu § 94 odst. 3 trestního zákoníku nelze podle Ústavního soudu dospět ani pohledem do legislativní historie. Ani trestní zákon z roku 1950, ani trestní zákon z roku 1961 neobsahovaly ustanovení, podle nichž by se do promlčecí doby nezapočítávala doba výkonu jiného trestu odnětí svobody, nýbrž pouze doba, kdy se odsouzený zdržoval v cizině (srov. § 66 odst. 2 zákona č. 86/1950 Sb. a § 68 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb.). Teprve novelou zákonem č. 148/1969 Sb. byl § 68 odst. 2 trestního zákona z roku 1961 změněn do podoby, v níž byl následně přetvářen do § 94 odst. 3 trestního zákoníku (k recepci tohoto ustanovení neuvádí důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku nic). Návrh uvedené novely obsahuje toliko stručné odůvodnění: *„Ustanovení § 36 odst. 2 se v praxi neosvědčilo, vedlo k těžko překonatelným obtížím při evidenci jak v nápravně výchovných ústavech, tak i v administrativě u soudu. Cíle sledovaného tímto ustanovením lze dosáhnout nepodstatnou úpravou ustanovení § 68 odst. 2“* (v úplném znění je návrh dostupný na: https://www.psp.cz/eknih/1969fs/tisky/t0022_00.htm). Ono, slovy tehdejší vlády, neosvědčené ustanovení § 36 odst. 2 trestního zákona znělo: *„Postupně uložené dosud nevykonané tresty odnětí svobody se považují pro účel výkonu trestu a pro zahlazení odsouzení za trest jediný“*. I při vědomí toho, že politické cíle této novely (přijaté krátce po bouřlivém roce 1968), vyhraňující se dále např. proti asociálním živlům a příživníkům, mohly být ve skutečnosti jakékoliv, je podle Ústavního soudu evidentní, že v současné době výkonných elektronických databází, nelze smysluplně setrvat na stanovisku o „těžko překonatelných obtížích“ při evidenci osob ve věznicích a administrativě soudu. Jinak řečeno, tvrzení, že by se dnes měl běh promlčecí doby stavět z důvodu, že pro stát je těžko překonatelnou obtíž evidovat pobyt a pohyb vlastních vězňů, vyznívá podle Ústavního soudu absurdně. Pro úplnost zbývá doplnit, že o nic méně absurdně by takový závěr nezněl v roce 2011, kdy celá otázka promlčení výkonu stěžovatelčina trestu vznikla. Na druhou stranu si lze představit situaci „souběhu“ několika trestů odnětí svobody s různou délkou, přičemž výkon jednoho je sice časovou překážkou výkonu trestu druhého, avšak není obtížně překonatelnou organizační překážkou pro včasné nařízení jeho výkonu v rámci stanovené promlčecí doby výkonu trestu.

39. Lze tedy uzavřít, že stavení promlčecí doby výkonu trestu odnětí svobody nenastává v důsledku výkonu jiného trestu odnětí svobody automaticky, nýbrž pouze v odůvodněných případech. Aby stavení promlčecí doby mohlo z ústavněprávního hlediska obstát, musí v dané trestní věci existovat konkrétní skutkové okolnosti, které takový postup ospravedlňují.

40. Vzhledem k tomu, že napadená rozhodnutí (jakož ani přípisy městského a obvodního soudu, které se této otázce věnovaly) žádné konkrétní okolnosti neuvádí, Ústavní soud dospěl k závěru, že v dané věci nedošlo k řádné aplikaci institutu promlčení výkonu trestu. Pro úplnost lze doplnit, že žádné takové okolnosti nezjistil Ústavní soud ani z obsáhlého spisového materiálu.

41. Z žádného z vyžádaných spisů nevyplývá, že by se stěžovatelka výkonu trestu jakkoliv vyhýbala. Naopak lze poukázat na skutečnost, že stěžovatelka byla ve výkonu trestu nejen v době, kdy obvodní soud a Městský soud v Praze rozhodly o jejím neosvědčení a současném nařízení výkonu zbytku trestu na podzim roku 2011, nýbrž ještě

bez přestávky celý rok poté. Další výkon trestu odnětí svobody tudíž bylo stěžovatelce možné nařídit kdykoliv poté, co se rozhodnutí o vykonání zbytku trestu odnětí svobody stalo vykonatelným, a to bez ohledu na to, zda byla stěžovatelka na svobodě či ve výkonu jiného trestu odnětí svobody. Z výše popsaných okolností je zřejmé, že k nařízení výkonu trestu nedošlo z důvodu porušení povinnosti soudu podle § 321 trestního řádu, což stěžovatelce nelze přičítat k tíži. Proto na výkon jiného trestu odnětí svobody nelze v dané věci nahlížet jako na skutečnost, pro kterou nebylo možné trest vykonat a která by proto stavěla běh promlčecí doby podle § 94 odst. 3 trestního zákoníku.

42. Vzhledem k tomu, že soudy v napadených rozhodnutích opřely svůj závěr o nepromlčení výkonu trestu (jakožto překážky zahlázení stěžovatelčiných odsouzení) právě o hodnocení stavení promlčecí doby, jde o závěr, který přímo ovlivnil právní postavení stěžovatelky (k možným právním důsledkům viz níže). Je tedy podle Ústavního soudu namístě, aby se soudy touto otázkou znovu zabývaly. Pokud by nedokázaly řádně odůvodnit svůj závěr o stavení promlčecí doby, musely by vzhledem k okolnostem daného případu dospět k závěru, že výkon trestu odnětí svobody byl ve stěžovatelčině případě již promlčen.

VII.

Délka promlčecí doby

43. Nad rámec výše uvedeného Ústavní soud krajskému soudu rovněž vytýká nedostatečné vypořádání stěžovatelčiny námitky ohledně určení délky promlčecí doby. Těžištěm této námitky je tvrzení, že promlčecí doba by se měla určovat podle toho, jaký trest má stěžovatelka vykonat, a nikoliv k jakému byla odsouzena. Na to krajský soud zareagoval pouze takto: *„Stížnostní soud se neztotožnil s námitkou paní odsouzené, že v daném případě lhůta k promlčení výkonu trestu odnětí svobody by měla být vázána na zbytek nevykonaného trestu odnětí svobody v trvání 918 dnů, a ztotožnil se se závěrem soudu městského, že v daném případě nutno vycházet z uloženého trestu odnětí svobody v trvání 5,5 roku“*. Z důvodu této stručnosti a s přihlédnutím k tomu, že v napadeném usnesení se městský soud k této otázce nijak nevyjadřoval (srov. bod 13 usnesení městského soudu), je nutné odůvodnění krajského soudu považovat za nepřezkoumatelné. Nelze vyloučit, že krajský soud odkazoval na přípis předsedy senátu městského soudu z věci sp. zn. 10 T 205/2001, v němž tento soudce vyjádřil svůj názor, že promlčecí doba je v dané věci desetiletá, a který byl následně zaslán na vědomí témuž městskému soudu v řízení o zahlázení odsouzení. Tento přípis ovšem nebyl ani proveden jako důkaz a z žádného ze spisů není ani zřejmé, zda byla stěžovatelka s jeho obsahem seznámena. Tím nejpodstatnějším však podle Ústavního soudu je fakt, že ani tento přípis neobsahuje argumentaci, kterou by bylo možné považovat za vypořádání nikoliv zjevně neopodstatněné námitky stěžovatelky. Bylo povinností soudu na takové vyjádření či námitky účastníka řízení reagovat, a to v míře závislé na povaze, kvalitě a relevanci námitek z hlediska předmětu řízení [obdobně viz např. náleze ze dne 29. 10. 2019 sp. zn. III. ÚS 2396/19 (N 180/96 SbNU 263) nebo náleze ze dne 8. 8. 2023 sp. zn. II. ÚS 82/23].

44. Touto námitkou se stěžovatelka (avšak nikoliv přímo) podle Ústavního soudu dovolává rovněž aplikace institutu promlčení výkonu trestu podle jeho účelu. Stojí-li proti sobě dvě možné koncepce určení lhůty (resp. doby) a soud dospěje k závěru o potřebnosti toho výkladu, který je v neprospěch odsouzeného, musí svůj závěr odůvodnit. Ústavní soud přitom nemůže *a priori* vyloučit, že prostřednictvím ostatních výkladových metod

bude nutné dospět k závěru, že promlčecí dobu je třeba určovat výhradně podle délky původně uloženého trestu, a nikoliv podle trestu, který má odsouzená osoba vykonat (srov. např. bod 46 nálezu ze dne 7. 10. 2021, sp. zn. II. ÚS 2148/21). Prozatím však nelze než uzavřít, že závěr soudů k uvedené otázce není nijak argumentačně podložen.

45. V případě samotné stěžovatelky není rozdíl mezi oběma koncepcemi natolik výrazný, resp. podle Ústavního soudu nemusí mít žádný vliv na výrok rozhodnutí soudů v řízení o zahlazení odsouzení, a to zvláště s přihlédnutím k výše uvedeným úvahám ohledně stavení promlčecí doby, a jde tedy spíše o procesní pochybení, které by samo o sobě nemohlo vést ke zrušení napadených rozhodnutí. Zároveň však považuje Ústavní soud za vhodné upozornit, že stěžovatelka uvedenou námitkou vznesla výkladový problém s širším dosahem. Kupříkladu odsouzenému k výjimečnému trestu, podmíněně propuštěnému několik měsíců před jeho koncem, jemuž soudy během zkušební doby nařídí vykonat zbytek tohoto trestu, by se výkon tohoto sice oprávněného avšak relativně bagatelního omezení osobní svobody promlčel za 30 let. Aniž by Ústavní soud považoval za vhodné zabíhat do různých doktrinárních možností hodnocení rozdílu mezi jednotlivými trestněprávními instituty, lze jako určitou analogickou podporu stěžovatelčiným námitkám brát ustálený odborný závěr o zkrácení původní promlčecí doby v důsledku zmírnění trestu amnestií nebo milostí prezidenta [srov. např. PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1134nn; AUGUSTINOVÁ, P. In: DRAŠTÍK, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015, citováno dle ASPI (právní informační systém), komentář k § 94, body 4. a 5.; KALVODOVÁ, V. In: ŠČERBA, F. a kol. Trestní zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1019nn]. I proto nelze stěžovatelkou vznesené pochybnosti, zda zobecněný závěr krajského soudu odpovídá hodnotovým a systémovým východiskům institutu promlčení, bez dalšího odmítnout.

46. Pokud tedy soudy nedospějí k závěru, že je tato otázka pro jejich rozhodnutí již irelevantní (například tehdy, kdy ani její vyhovění by nemohlo vést k odlišnému výroku), jsou povinny se s touto námitkou zevrubně vypořádat.

VIII.

Aplikace uvedených závěrů v řízení o zahlazení odsouzení

47. Je třeba znovu připomenout, že předmětem napadených rozhodnutí bylo zahlazení stěžovatelčiných dřívějších odsouzení podle § 105 trestního zákoníku. Ze skutkových okolností případu vyplývá, že i kdyby všechny stěžovatelčiny námitky soudy vyhodnotily jako důvodné (tedy stanovily promlčecí dobu jako pětiletou a započítaly do ní i dobu výkonu trestů odnětí svobody), stále by zjevně nebyly naplněny podmínky § 105 odst. 1 trestního zákoníku, který upravuje tzv. obligatorní zahlazení. K tomu by bylo zapotřebí, aby stěžovatelka vedla řádný život po dobu nejméně deseti let po promlčení, tedy i v tom z hlediska stěžovatelky ideálním případě nejméně patnáct letech od rozhodnutí, jímž jí byl nařízen výkon zbytku trestu. Jelikož k tomu došlo dne 27. 10. 2011, je zjevné, že o uplynutí patnácti let nelze uvažovat. V řízení o ústavní stížnosti přitom zásadně platí, že nemůže-li žádná z uplatněných námitek jakkoliv změnit výsledek či následky řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí, je namístež ústavní stížnost odmítnout pro zjevnou neopodstatněnost.

48. K tomu však v dané věci Ústavní soud nepřistoupil, neboť režim obligatorního zahlazení není jediným způsobem, kterým může odsouzený zahlazení dosáhnout. Ustanovení § 105 odst. 3 trestního zákoníku upravuje tzv. fakultativní zahlazení, podle kterého platí: *„Jestliže odsouzený prokázal po výkonu nebo prominutí trestu anebo promlčení jeho výkonu svým velmi dobrým chováním, že se napravil, může soud s přihlédnutím k zájmům chráněným trestním zákonem zahladit odsouzení na žádost odsouzeného nebo toho, kdo je oprávněn nabídnout záruku za dovršení nápravy odsouzeného, i před uplynutím doby uvedené v odstavci 1“.*

49. Soudy se k možné aplikaci tohoto institutu v napadených rozhodnutích z pochopitelných důvodů nevyjádřily, neboť dospěly-li k závěru, že výkon stěžovatelčina trestu není promlčen, což je i u fakultativního zahlazení nezbytná podmínka, neměly důvod tuto alternativu zvažovat. Pokud však na základě výše uvedených výtek Ústavního soudu dospějí k závěru, že k promlčení výkonu trestu došlo, musí se k této možnosti vyjádřit. Ústavní soud nepřehlídí skutečnost, že soud rozhodující o fakultativním zahlazení má (na rozdíl od jeho obligatorního protějšku) velmi širokou diskreční pravomoc, vyjádřenou jednak dispozicí dané právní normy (*„soud může zahladit“*) a dále zahrnutím neurčitých právních pojmů (např. velmi dobré chování) do textu daného ustanovení. Celý institut fakultativního zahlazení je třeba považovat za nenárokový. Podobně jako u jiných nenárokových institutů (srov. kupříkladu rozsáhlou judikaturu k podmíněnému propuštění shrnutou např. v nálezu ze dne 9. 1. 2024, sp. zn. III. ÚS 3047/23) má však podle Ústavního soudu odsouzený právo na to, aby se soud k aplikaci tohoto institutu kvalifikovaně vyjádřil.

50. Nutnost, aby se soudy explicitně vyjádřily i k otázce (ne)aplikace § 105 odst. 3 trestního zákoníku vyplývá podle Ústavního soudu rovněž z výjimečných okolností daného případu. Jde např. o skutečnost, že posuzovanou majetkovou trestnou činnost spáchala stěžovatelka před více než 25 lety (ve věku dvaceti let). Výjimečnou okolností je rovněž to, že k nevykonání trestu došlo pochybením na straně státu, na němž se stěžovatelka nikterak nepodílela, a ani ze spisu nevyplývá, že by jej jakkoliv cíleně zneužila (naopak jak správně poukazuje, současný výkon trestu nechtěně iniciovala sama pochopitelnou žádostí o zahlazení odsouzení). Posoudit je rovněž vhodné stěžovatelčinu aktivní snahu o oddlužení, jehož úspěšnost paradoxně státní moc nyní ohrozila aktuálním výkonem trestu odnětí svobody. Ačkoliv žádná z uvedených skutečností nezakládá právo stěžovatelky na zahlazení uvedeného odsouzení, odůvodňují podle Ústavního soudu nutnost vysvětlení důvodů, pro které není podle soudů případně vhodné o zahlazení rozhodnout. Je-li klíčovou okolností celé věci zjevné pochybení na straně státu, je pro důvěru občanů v jeho instituce zásadní, aby se nezávislé soudy postavily k takovému problému transparentně a srozumitelně.

IX. Závěr

51. Po posouzení všech výše uvedených okolností dospěl Ústavní soud k závěru, že soudy v dané věci nesplnily svou ústavní povinnost chránit stěžovatelčina základní práva a svobody (viz čl. 4 Ústavy) a povinnost řádně odůvodnit své rozhodnutí (čl. 36 odst. 1 Listiny). Jejich stručné závěry podle Ústavního soudu neodpovídaly jednak složitosti daného řízení a jednak kvalitě stěžovatelkou uplatněných námitek.

52. Ze všech uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil obě napadená rozhodnutí. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

53. Povinností městského soudu ve znovuootevřeném řízení bude důkladně posoudit, zda ve stěžovatelčině případě došlo k promlčení výkonu trestu podle § 94 odst. 1 a 3 trestního zákoníku, jakožto základní podmínky pro rozhodnutí o zahlázení. Dospěje-li k závěru, že k promlčení výkonu trestu došlo, bude se muset zabývat, zda v dané věci nastaly skutečnosti, které by podle jeho názoru odůvodnily aplikaci tzv. fakultativního zahlázení podle § 105 odst. 3 trestního zákoníku. Vzhledem k tomu, že se stěžovatelka aktuálně nachází ve výkonu trestu odnětí svobody, přičemž z výše uvedeného je zřejmé, že o oprávněnosti tohoto omezení existují pochybnosti, Ústavní soud apeluje na obecné soudy, aby v novém řízení postupovaly s největším urychlením (srov. § 2 odst. 4 trestního řádu *per analogiam*).

54. Jde-li o intertemporální účinky obecných závěrů tohoto nálezu, Ústavní soud konstatuje, že je lze aplikovat pouze na řízení, která byla zahájena až po jeho vyhlášení, s výjimkou těch řízení, v nichž odsouzení uplatnili obdobné námitky již v dřívější době, a tato řízení dosud neskončila. Závěry tohoto nálezu naopak nejsou důvodem pro jakoukoliv „revizi“ starších soudních rozhodnutí, na jejichž základě vykonali odsouzení tresty odnětí svobody.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 20. února 2024

Daniela Zemanová
předsedkyně senátu